

УДК 351.741

Користін Олександр Євгенійович,

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки
і техніки України, головний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-9056-5475

Свиридюк Наталія Петрівна,

доктор юридичних наук, доцент, заступник завідувача науково-дослідної
лабораторії ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0001-9772-1119

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджуються проблеми оцінювання ризиків у правоохоронній діяльності. Акцентовано увагу на дослідницьких проектах, які втілюються на основі оцінювання ризиків, їх моделюванні та прогнозуванні з метою реалізації загального концепту стратегічного аналізу. Означено авторський дослідницький алгоритм аналізу загроз та ризиків, їх оцінювання та прогнозування, що стосується як запроваджені системи індикаторів, структури даних, оціночної градації та визначення генеральної експертної сукупності, так і підходів до реалізації окремих методів та інструментів обробки й аналізу даних та інтерпретації результатів.

Ключові слова: правоохоронна діяльність, ризик, аналітика, стратегічний аналіз, оцінювання ризиків, аналіз загроз та ризиків, методологія.

Натепер правоохоронна діяльність переживає період значних змін як в оперативній тактиці, так і в організаційних структурах. Упроваджуються нові ідеї щодо скорочення злочинності та зміни стратегій короткострокової і довгострокової політики [1].

На тлі зростаючої тенденції рівня злочинності, нездатності традиційної, реактивної моделі поліцейської діяльності впоратися зі швидкими суспільними змінами, які розширили можливості організованої злочинності та проникнення злочинного середовища в систему суспільних відносин, сформували суспільний запит і зростаючий заклик до поліції бути більш ефективною, що, у свою чергу, реалізовано в розвинених країнах через впровадження нової моделі поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою (*intelligence-led policing – ILP*). У “суспільстві ризику” поліція розглядається як джерело даних з управління ризиками [2].

У 80-х рр. ХХ ст. з'явилася нова соціологічна теорія сучасного суспільства (Ульріх Бек), згідно з якою в останній третині ХХ ст. людська цивілізація

вступила в нову фазу свого розвитку – фазу ризику. Постіндустріальне суспільство – суспільство ризику, характеризується, перш за все, розподілом загроз різного походження та обумовлених ними ризиків, появою дедалі більше негативних чинників, що накопичуються та нерівномірно розподіляються між членами суспільства. Саме розподіл ризиків стає основною складовою цивілізаційної безпеки [3, с. 166].

Водночас економічне зростання сучасного суспільства нерозривно пов'язане із запобіганням різноманітним загрозам, які посилюються в період реформування економічної системи. Це, насамперед, такі складні та небезпечні для нашої держави соціально-економічні явища, як тіньова економіка (особливо її кримінальна складова), організована злочинність, що пронизує систему економічних відносин, корупція на всіх щаблях державного управління тощо [4]. І кожна з цих загроз має ризик поширення, що реалізується в реальних збитках. А масштаби збитків залежать від суб'єкта (суспільства, країни, особи) та адекватності сприйняття ним зазначених ризиків.

Розкриваючи зміст терміна “ризик”, перш за все, потрібно звернути увагу на його комплексність і полінауковість. Значення цього терміна вкрай варіативне, але в будь-якому разі він пов'язаний із ситуацією невизначеності. Загальні наукові засади цього поняття мали свій розвиток у соціології, економіці, прикладній математиці, психології, девіантології тощо. Останні роки дослідження ризику поширене і в політичній та юридичній науках. Конструкт ризику, який зазвичай став досить широко присутнім у публічних дебатах, має мало спільного з об'єктивним шансом. Проте він є комплексним поєднанням визначення змісту певної загрози та оцінок її масштабу, імовірності й абсолютної або відносної цінності настання чи нездійснення цієї події. У будь-якому разі ризик розглядається як постійний атрибут управлінської діяльності.

Реальності нашого часу диктують необхідність нового рівня мислення у правоохоронній діяльності, що передбачає адекватне сприйняття ризику і його використання, оскільки він є істотним компонентом аналізу майбутнього. Ризик необхідно розглядати як особливий метод пізнання та управління правоохоронною діяльністю, що є набором способів прийняття рішень.

Управління ризиками реалізації державної правоохоронної політики в епоху глобалізації має ґрунтуватися, насамперед, на тому, що кожен із суб'єктів правоохоронного процесу при формуванні й реалізації державної правоохоронної політики повинен вдаватися до прогнозування майбутніх умов її здійснення та наслідків її реалізації.

Поряд з тим, на наше глибоке переконання, існує проблема фактичного браку знань та системності в реалізації державної правоохоронної політики на усіх рівнях менеджменту, навіть у випадку щирого бажання спрогнозувати майбутні умови та наслідки реалізації. Однак наявність системи необхідних знань не завжди є гарантом ефективності прогнозування ризиків. Існує неоднозначний зв'язок компетентності в тій або іншій сфері зі здатністю до передбачення. Крім того, компетентність за сучасних умов необхідно поєднувати із сучасною

методологією ризик-менеджменту, використовуючи відповідні методики та технологічний інструментарій.

Сучасні виклики національній безпеці безперечно потребують системного прогнозування з точки зору оцінки ризиків, необхідним є стратегічний аналіз, що є проєктивним базовим документом. З-поміж іншого, проблема аналітики в системі правоохоронного управління пов'язана, перш за все, з наявним попитом на оперативну аналітику, піар та спічрайтерство. Найбільш популярна – ситуаційна аналітика, метою якої є оперативне реагування на події, що відбуваються.

З огляду на зазначене, а також порівнюючи стан з іншими країнами, можемо констатувати, що в Україні немає серйозного попиту на стратегічну аналітику у сфері правоохоронної діяльності. Істотним гальмом в Україні є надзвичайно слабкий рівень, порівняно з розвиненими країнами, щодо оптимізації розвитку інформаційного суспільства, надзвичайно мала підтримка власних осередків дослідження майбутнього [5, с. 303].

Об'єктивний попит вплинув і на високі темпи формування відповідної спеціальної науково-теоретичної бази. Кількість досліджень за цією проблематикою з року в рік зростає, а обсяг опублікованих в Україні робіт закордонних і вітчизняних авторів із проблем аналітики перевищує аналогічний показник кожної із країн СНД і Центрально-Східної Європи [5, с. 303–304].

Водночас характерною особливістю всіх робіт є те, що вони зосереджують увагу переважно на загальноконцептуальних питаннях становлення і розвитку аналітики і оминають проблеми інструментального забезпечення, дослідження та впровадження відповідних аналітичних методів підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень у правоохоронній діяльності. Зазначене є відповідним обмеженням і не дає системного уявлення про сутність правоохоронної аналітики як сучасного явища, а також знижує рівень інституціоналізації такого фахового наукового інструментарію в Україні, здатного дійсно оптимізувати процеси підготовки, прийняття та реалізації стратегічних рішень у правоохоронній діяльності.

Міжнародна спільнота на основі узагальнення власного досвіду намагається стандартизувати загальні алгоритми діяльності, базуючись на аналізі та оцінюванні ризиків. Із 2009 року приймаються міжнародні стандарти з ризик-менеджменту, зокрема:

ISO Guide 73:2009 Risk management – Vocabulary;

ISO/IEC 31000:2009 Risk management – Principles and guidelines;

ISO/IEC 31010:2009 Risk management – Risk assessment techniques;

ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines (замінює видання 2009 року).

ISO 31000 прийнято як національний стандарт більш ніж 50-ма національними органами зі стандартизації, охоплюючи понад 70 % населення світу. Він також прийнятий деякими організаціями ООН і національними урядовими організаціями як основа для розробки власних ризикорієнтованих стандартів і методик [6].

Розвиваючи теоретичні та прикладні аспекти, науковці ДНДІ МВС України взяли участь у низці дослідницьких проєктів з метою реалізації загального концепту

стратегічного аналізу на основі оцінювання ризиків їх моделювання та прогнозування. Зокрема, важливим є виділення таких:

стратегічний аналіз гібридних загроз у секторі громадської безпеки та цивільного захисту [7];

стратегічний аналіз загроз у сфері фіскальної безпеки України;

стратегічний аналіз щодо реформування системи оплати праці державних службовців в Україні.

Незважаючи на загальний методологічний підхід, що базується на рекомендаціях ISO 31000, все ж авторською є реалізація визначеного алгоритму. Зазначене стосується як запровадженої системи індикаторів, структури даних, оціночної градації та визначення генеральної експертної сукупності, так і підходів до реалізації окремих методів та інструментів обробки й аналізу даних та інтерпретації результатів.

Основні етапи включали:

- розробку анкети (опитувальника);
- розробку інструментарію для подальшого проведення стратегічного аналізу;

- розробку експертної вибірки;

- проведення опитування в експертному середовищі;

- введення та перевірку даних на логічні помилки;

- підготовку остаточного масиву даних;

- побудову аналітичних матриць та перехресних таблиць;

- аналітичне опрацювання даних;

- підготовка аналітичного звіту.

Запроваджена методологія та інструментарій укладається в чітку схему, що реалізує алгоритм аналізу загроз та ризиків, їх оцінювання та прогнозування (рис. 1).

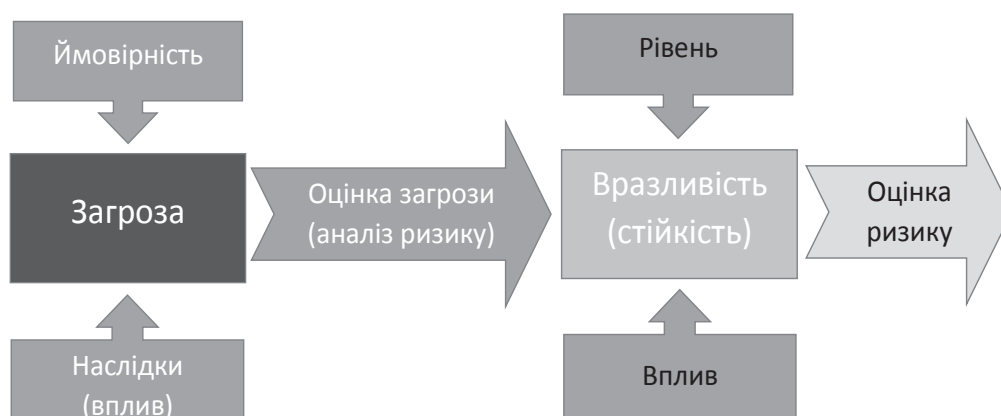

Рис. 1. Алгоритм аналізу та оцінювання загроз та ризиків

Започаткована методологія забезпечила вирішення таких інформаційно-аналітичних завдань:

- ідентифікація, рейтингування та ранжування загроз (*матричний та дисперсійний аналіз у середовищі IBM SPSS Statistics, R*);
- оцінювання загроз (*інтеграція двох оцінок “ймовірність” та “наслідки” в середовищі IBM SPSS Statistics, R*);
- рейтингування й ранжування зовнішніх та внутрішніх факторів, що сприяють (знижують) ефективності суб’єктів щодо протидії загрозам (*IBM SPSS Statistics, матричний аналіз*);
- оцінювання вразливості системи (суб’єктів) (*інтеграція двох оцінок “рівень” та “вплив” у середовищі IBM SPSS Statistics, R*);
- проведення SWOT та PESTL аналізу;
- оцінювання ризиків поширення загроз (*співставлення рівня загрози з рівнем вразливості системи, формування математичної моделі оцінювання ризиків на основі кореляційного та регресійного аналізу*);

обґрунтування пріоритетних напрямів та конкретних заходів підвищення спроможності (зниження вразливості) системи щодо протидії конкретним загрозам (*формування математичної моделі на основі кореляційного та регресійного аналізу*).

Проведений аналіз не є остаточним. Проблема потребує нового рівня мислення у правоохоронній діяльності на основі адекватного сприйняття ризику як особливого методу пізнання та управління. Проте існує проблема фактичного браку знань та системності у реалізації державної правоохоронної політики на всіх рівнях менеджменту, навіть у випадку щирого бажання спрогнозувати майбутні умови та наслідки реалізації. Однак наявність системи необхідних знань не завжди є гарантом компетентності та здатності до передбачення на основі прогнозування ризиків. Компетентність за нинішніх умов базується на сучасній методології ризик-менеджменту, використовуючи відповідні методики та технологічний інструментарій. Запропонований авторський алгоритм, що застосовано для аналізу гібридних загроз у сфері цивільної безпеки, формує достатні методологічні засади упровадження ризик-орієнтованого підходу в управлінні правоохоронною діяльністю в Україні. Процес управління ризиком має стати невід’ємною складовою всієї стратегії розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організаційно-правове забезпечення аналітичної роботи в системі МВС України (правоохоронний та безпековий аспекти): монографія / Користін О.Є., Парубочий І.В., Доля Л.М. та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М.Г. Вербенського. Київ: ДНДІ МВС України, 2019. 344 с.
2. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою. ІЛР: навч. посіб. / Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А.; за заг. ред. Вербенського М.Г. Київ: Видавництво “Люди́ла”, 2019. 120 с.
3. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / пер. с нем. В. Седельника и Н. Федоровой. Москва: Прогресс-Традиция, 2000. 384 с.
4. Протидія відмиванню коштів: міжнародні стандарти, зарубіжний досвід, адміністративно-правові, кримінологічні, кримінально-правові, криміналістичні засади та система фінансового моніторингу в Україні: підручник / за ред. Користіна О.Є. Київ: Скіф, 2015. 984 с.

© Korystin Oleksandr, Svyrydiuk Nataliia, 2020

5. Право у сучасному політичному житті України: наукове видання / А.О. Селіванов (кер. авт. кол.), Н.М. Оніщенко, О.Є. Користін та ін. Київ: Логос, 2020. 407 с.

6. Огляд міжнародних стандартів з управління ризиками 10.08.2018. URL: <http://oppb.com.ua/news/oglyad-mizhnarodnyh-standartiv-z-upravlinnya-ryzykamy> (дата звернення: 25.09.2020).

7. Ковальчук Т.І., Користін О.Є., Свирідюк Н.П. Гібридні загрози у секторі цивільної безпеки в Україні. Наука і правоохорона. 2019. № 3 (45). С. 69–79.

REFERENCES

1. Korystin, O.Ye., Parubochyi, I.V., Dolia, L.M. etc. (2019) Organizacijno-pravove zabezpechennya analitychnoyi roboty v systemi MVS Ukrayiny (pravooxoronnij ta bezpekovij aspekt). "Organizational and Legal Support of Analytical Work in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (Law Enforcement and Security Aspects)": monograph / for general ed. M.G. Verbensky. Kyiv: State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. 344 p. [in Ukrainian].

2. Korystin, O.Ye., Peftiyev, D.O., Penkov, S.V., Nekrasov, V.A. (2019) Dovidnyk kerivnyka polyciyi – policejska diyalnist, kerovana rozviduvalnoyu analitykoyu. ILP. The Police Chief's Handbook is a Police Activity Guided by Intelligence Analytics. ILP: textbook / ed. Verbensky M.G. Kyiv: Lyudmila Publishing House. 120 p. [in Ukrainian].

3. Bek, U. (2000) Obshhestvo ryska. Na puty k drugomu modernu. Risk Society. On the way to another modern / German interpreters V. Sedelnik and N. Fedorova. Moscow: Progress-Tradition. 384 p. [in Russian].

4. Protydiya vidmyvannu koshtiv: mizhnarodni standarty, zarubizhnyi dosvid, administratyvno-pravovi, kryminologichni, kryminalno-pravovi, kryminalistychni zasady ta systema finansovogo monitoryngu v Ukrayini. "Anti-Money Laundering: International Standards, Foreign Experience, Administrative Law, Criminology, Criminal Law, Forensic Principles and the System of Financial Monitoring in Ukraine": textbook / Ed. Korystin O.Ye. Kyiv: Scythian, 2015. 984 p. [in Ukrainian].

5. Onishchenko, N.M., Korystin, O.Ye. and others (2020) Pravo u suchasnomu politychnomu zhytti Ukrayiny. "Law in Modern Political Life of Ukraine": scientific publication / A.O. Selivanov (supervising author). Kyiv: Logos. 407 p. [in Ukrainian].

6. Oglyad mizhnarodnykh standartiv z upravlinnya ryzykamy 10.08.2018. Review of international risk management standards 10.08.2018. URL: <http://oppb.com.ua/news/oglyad-mizhnarodnyh-standartiv-z-upravlinnya-ryzykamy> (Date of Application: 25.09.2020) [in Ukrainian].

7. Kovalchuk, T.I., Korystin, O.Ye., Svyrydiuk, N.P. (2019) Gibrydni zagrozy u sektori cyvilnoyi bezpeky v Ukrayini. "Hybrid Threats in the Civil Security Sector in Ukraine". Nauka i Pravookhorona 3(45), 69–79. DOI (Issue): <https://doi.org/10.36486/np.2019.3> [in Ukrainian].

UDC 351.741

Korystin Oleksandr,

Doct. Sci. (Law), Professor, Chief Research Scientist
of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-9056-5475

Svyrydiuk Nataliia,

Doct. Sci. (Law), Associate Professor, Deputy Head
of Research Lab of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-9772-1119

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RISK ASSESSMENT IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITY

Research article studies the issues of risk assessment in law enforcement. This problem is relevant given that modern society is inextricably linked with the prevention

© Korystin Oleksandr, Svyrydiuk Nataliia, 2020

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2020.3\(49\).19](https://doi.org/10.36486/np.2020.3(49).19)

Issue 3(49) 2020

<http://naukaipravookhorona.com/>

of various threats, which during a period of significant changes in both operational tactics and organizational structures, are exacerbated, and the distribution of risks in law enforcement becomes a main component of national security. Emphasis is placed on the disclosed meanings of the complex and polyscientific term “risk”. It is considered as a permanent attribute of management activities, in particular for the formation and implementation of state law enforcement policy at all levels of management, which should be based on forecasting the future conditions of implementation and consequences of such policy. It has been noted the need for systematic forecasting in terms of risk assessment, and strategic analysis is also needed, which is a projective basic document. Based on this, it is concluded that in Ukraine there is no serious demand for strategic analytics in law enforcement, which significantly reduces the level of institutionalization of such professional scientific tools in Ukraine, which can really optimize the process of preparation, adoption and implementation of strategic decisions in law enforcement. Emphasis is placed on research projects that are implemented based on risk assessment, modelling and forecasting to implement the general concept of strategic analysis. It has been defined the author’s research algorithm of the threat and risk analysis, their estimation and forecasting. This algorithm concerns both the implemented system of indicators, data structure, evaluation gradation and determination of the general expert population, as well as approaches to the implementation of individual methods and tools for data processing and analysis and interpretation of results.

Keywords: law enforcement, risk, analytics, strategic analysis, risk assessment, threat and risk analysis, methodology.

Отримано 05.10.2020